

# สภาวะสุขภาพช่องปากและ พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพช่องปาก ของหญิงตั้งครรภ์ ที่มารับบริการในโรงพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข

ณัฐมนันท์ ศรีทอง\* วท.ม.สถิติประยุกต์  
สุภาวดี พรหมมา\* สศ.บ., วท.ม.

## บทคัดย่อ

การสำรวจนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบสภาวะสุขภาพช่องปากและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพช่องปากของหญิงตั้งครรภ์ พื้นที่ศึกษา ประกอบด้วย 16 โรงพยาบาล กลุ่มตัวอย่างเป็นหญิงตั้งครรภ์ที่มาฝากครรภ์ระหว่างธันวาคม 2552-กันยายน 2553 ได้รับการสัมภาษณ์และตรวจช่องปาก เมื่ออายุครรภ์ไม่เกิน 20 สัปดาห์ ผลการศึกษา พบว่าหญิงตั้งครรภ์ที่เป็นตัวอย่างในการศึกษา 1,545 คน มีอายุเฉลี่ย  $25.6 \pm 6.1$  ปี ส่วนใหญ่จบมัธยมศึกษาตอนต้น ไม่ได้ประกอบอาชีพ หญิงตั้งครรภ์ร้อยละ 41.5 คิดว่าตนเองมีสุขภาพช่องปากปกติ ร้อยละ 46.9 รู้สึกมีเลือดออกขณะแปรงฟัน ร้อยละ 16.9 คิดว่ามีเหงือกบวม และร้อยละ 12.2 มีอาการปวดฟัน หญิงตั้งครรภ์ร้อยละ 88.1 แปรงฟันเช้าและก่อนนอน ร้อยละ 4.3 ใช้ไหมขัดฟันเป็นประจำ ร้อยละ 9.3 ใช้น้ำยาอมบ้วนปากเป็นประจำ ร้อยละ 1.5 สูบบุหรี่ และร้อยละ 37.1 เป็นผู้สูบบุหรี่มือสอง หญิงตั้งครรภ์ฟันผุร้อยละ 50.5 ค่าเฉลี่ยฟันผุถาวร 3.6 ซี่/คน ร้อยละ 94.9 มีคราบจุลินทรีย์ ร้อยละ 91.2 เป็นโรคเหงือกอักเสบ ร้อยละ 43.4 มีกระเปาะปริทันต์เท่ากับหรือลึกกว่า 4 มิลลิเมตร และร้อยละ 71.4 มีการทำลายของเนื้อเยื่อปริทันต์เท่ากับหรือมากกว่า 3 มิลลิเมตร ผู้ที่รับรู้ว่าคุณภาพช่องปากปกติ เมื่อตรวจสุขภาพช่องปากแล้วพบผิดปกติจากความจริง ร้อยละ 5.8 ส่วนผู้ที่รับรู้ว่าคุณภาพช่องปากไม่ปกติ เมื่อตรวจสุขภาพช่องปากแล้วพบผิดปกติจากความจริง ร้อยละ 54.8

**คำสำคัญ :** หญิงตั้งครรภ์ สภาวะสุขภาพช่องปาก โรคปริทันต์ พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพช่องปาก

## บทนำ

หญิงตั้งครรภ์เป็นกลุ่มที่ควรได้รับการดูแลสุขภาพเป็นพิเศษรวมทั้งสุขภาพช่องปาก โรคในช่องปากที่มีโอกาสพบมากในหญิงตั้งครรภ์คือ เหงือกอักเสบ โรคปริทันต์และโรคฟันผุ การตั้งครรภ์ทำให้เหงือกและเนื้อเยื่ออ่อนต่างๆ ที่รองรับฟันอ่อนแอ ไวต่อการอักเสบและติดเชื้อมากขึ้น หญิงตั้งครรภ์จึงมีโอกาสเกิดเหงือกอักเสบรุนแรงกว่าช่วงเวลาอื่น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของฮอร์โมน การตั้งครรภ์ไม่ใช่สาเหตุของการเกิดโรคเหงือก แต่สุขอนามัยช่องปากที่ไม่ดี ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของเหงือก หญิงตั้งครรภ์ที่แปรงฟันและใช้ไหมขัดฟันอย่างถูกต้องมีโอกาสที่จะเป็นโรคเหงือกอักเสบลดลง<sup>1</sup>

การอักเสบและติดเชื้อที่ไม่สามารถควบคุมได้จะก่อให้เกิดการสูญเสียกระดูกที่รองรับรอบๆ ฟัน เรียกโรคนี้ว่าปริทันต์อักเสบ หญิงตั้งครรภ์ที่เป็นเบาหวานมีแนวโน้มที่จะเป็นโรคปริทันต์อักเสบมากกว่าปกติภาวะการเป็นโรคปริทันต์หรือการอักเสบใดๆ ที่เกิดในช่องปากนอกจากส่งผลต่อสุขภาพช่องปากโดยตรงแล้วยังอาจส่งผลต่อคุณภาพของการตั้งครรภ์และการคลอดได้<sup>1</sup>

โรคปริทันต์หมายถึงโรคที่มีการอักเสบของเหงือกจนถึงการทำลายของอวัยวะปริทันต์เกิดจากการมีเชื้อจุลินทรีย์ gram positive ที่ทำให้เกิดโรคในปริมาณที่มากกว่าปกติในบริเวณร่องเหงือก เมื่อร่างกายมีปฏิกิริยาต่อต้านต่อเชื้อทำให้เกิดการอักเสบและการทำลายของอวัยวะและมีการทางคลินิกเกิดขึ้น กลไกความสัมพันธ์ระหว่างโรคปริทันต์อักเสบกับผลของการตั้งครรภ์ อธิบายได้ว่า การอักเสบจะกระตุ้นการหลั่ง inflammatory cytokines และ C-reactive protein (CRP) เข้าในกระแสเลือดซึ่งจะไปกระตุ้นการสร้าง prostaglandin  $E_2$  ทำให้มดลูกบีบตัว มีการขยายตัวของช่องเชิงกราน หรือเกิดการฉีกขาดของเนื้อเยื่อที่ปากมดลูก จึงทำให้มีโอกาสคลอดก่อนกำหนดได้<sup>2</sup>

หญิงตั้งครรภ์อาจเกิดฟันผุได้มากขึ้นเนื่องจากรับประทานอาหารบ่อยขึ้นและการมีอนามัยช่องปากที่ไม่ดี อาการอาเจียนบ่อยๆ ขณะแพ้ท้องอาจทำให้เกิดฟันกร่อนจากการสัมผัสน้ำย่อยที่เป็นกรดการส่งเสริมให้หญิงตั้งครรภ์มีพฤติกรรมดูแลสุขภาพช่องปากที่เหมาะสม เป็นเรื่องที่สำคัญทั้งต่อสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์เอง และผลต่อการเกิดฟันผุของลูกในอนาคตจึงทำการศึกษาเพื่อให้ทราบสภาวะสุขภาพช่องปากและพฤติกรรมที่เกี่ยวกับสุขภาพช่องปากของหญิงตั้งครรภ์ ผลที่ได้จะนำไปใช้ในการให้ทันตสุขศึกษาหญิงตั้งครรภ์เพื่อให้หญิงตั้งครรภ์มีพฤติกรรมดูแลสุขภาพช่องปากที่เหมาะสมต่อไป

## วัตถุประสงค์และวิธีการ

การศึกษาเป็นการสำรวจแบบตัดขวาง พื้นที่ศึกษาประกอบด้วย 16 โรงพยาบาล ได้แก่ โรงพยาบาลระดับจังหวัด 4 แห่ง คือ โรงพยาบาลเชียงรายประชานุเคราะห์ จังหวัดเชียงราย โรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์ จังหวัดนครสวรรค์ โรงพยาบาลเลย และโรงพยาบาลตราด โรงพยาบาลระดับอำเภอ 8 แห่ง คือ โรงพยาบาลเชียงของ จังหวัดเชียงราย โรงพยาบาลตรอน จังหวัดอุดรธานี โรงพยาบาลหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โรงพยาบาลโพธิ์ทอง จังหวัดร้อยเอ็ด โรงพยาบาลอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว โรงพยาบาลสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี โรงพยาบาลบ่อไร่ และโรงพยาบาลแหลมงอบ จังหวัดตราด อีก 4 แห่ง คือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์อนามัยที่ 1,6,8,10 กรมอนามัย

ศึกษาหญิงตั้งครรภ์ทุกคนที่มีอายุครรภ์ไม่เกิน 20 สัปดาห์ที่มารับการฝากครรภ์ และรับการตรวจสุขภาพช่องปากที่โรงพยาบาลระหว่างเดือนธันวาคม 2552 - กันยายน 2553

เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย

1. แบบสัมภาษณ์ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เชื้อชาติ อาชีพ รายได้รวมของครอบครัว การศึกษา สถานภาพสมรส การรับรู้สภาวะสุขภาพช่องปาก และพฤติกรรมดูแลสุขภาพช่องปากของหญิงตั้งครรภ์ ผู้สัมภาษณ์คือ ทันตบุคลากรที่ได้รับการปรับมาตรฐานการสัมภาษณ์แล้ว

2. แบบบันทึกสภาวะฟันผุ แผ่นคราบจุลินทรีย์ เหงือกอักเสบ โรคปริทันต์ ผู้ตรวจคือ ทันตแพทย์ที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลที่ศึกษา ซึ่งได้รับการปรับมาตรฐานโดยเปรียบเทียบกับผู้ตรวจมาตรฐาน (Gold standard) และได้ความเห็นสอดคล้อง (% Agreement) ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80

สถิติที่ใช้ คือร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน Chi-square test T-test และ ANOVA

## ผลการศึกษา

### 1. ข้อมูลทั่วไป

หญิงตั้งครรภ์ที่ได้รับการตรวจ 1,545 คน อายุเฉลี่ย  $25.6 \pm 6.1$  ปี (14-48 ปี) มีอายุครรภ์เฉลี่ย  $13.6 \pm 4.2$  สัปดาห์ ร้อยละ 94.8 มีเชื้อชาติไทย ส่วนใหญ่ไม่ได้ประกอบอาชีพที่มีรายได้ (ร้อยละ 24.2) อาชีพที่มีรายได้ 3 อันดับแรกได้แก่ รับจ้างรายวัน (ร้อยละ 18.9) เป็นลูกจ้าง/พนักงานบริษัท/ส่วนราชการ/องค์กร (ร้อยละ 17.9) และค้าขาย/ประกอบอาชีพส่วนตัว/นักธุรกิจ (ร้อยละ 17.9) ส่วนใหญ่จบ

มัธยมศึกษาตอนต้น (ร้อยละ 29.8) และมัธยมศึกษาตอนปลาย/อาชีวศึกษา/ปศ./ปวช. (ร้อยละ 25.8) ส่วนใหญ่มีรายได้จากสามีและภรรยารวมกัน (ร้อยละ 57.5) ร้อยละ 93.6 อยู่กับสามี (ตารางที่ 1)

## 2. การรับรู้สภาวะสุขภาพช่องปาก

หญิงตั้งครรภ์ร้อยละ 41.5 คิดว่าตนเองมีสุขภาพช่องปากปกติ ร้อยละ 46.9 มีเลือดออกขณะแปรงฟัน

ร้อยละ 16.9 มีเหงือกบวม และร้อยละ 12.2 มีอาการปวดฟัน

พบว่าข้อมูลทั่วไปมีความสัมพันธ์กับการรับรู้สภาวะสุขภาพช่องปากของหญิงตั้งครรภ์ คือหญิงตั้งครรภ์อายุ 30 ปีขึ้นไป รับรู้ว่าตนเองสุขภาพช่องปากปกติมากกว่าและรับรู้ว่าเลือดออกขณะแปรงฟันน้อยกว่า, ผู้ที่ไม่ได้เรียนหรือการศึกษาน้อยกว่าจะรู้สึกปวดฟันมากกว่า, ผู้ที่มีอาชีพรับรู้ว่าเลือดออกขณะแปรงฟันน้อยกว่า (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของหญิงตั้งครรภ์

Table 1 General information of pregnant women

|                      | ข้อมูลทั่วไป                          | จำนวน | ร้อยละ |
|----------------------|---------------------------------------|-------|--------|
| อายุ                 | 14-15 ปี                              | 29    | 1.9    |
|                      | 16-20 ปี                              | 349   | 22.6   |
|                      | 21-25 ปี                              | 414   | 26.8   |
|                      | 26-30 ปี                              | 399   | 25.8   |
|                      | 31-35 ปี                              | 262   | 17.0   |
|                      | 36-48 ปี                              | 92    | 6.0    |
| เชื้อชาติ            | ไทย                                   | 1464  | 94.8   |
|                      | อื่นๆ (ลาว กัมพูชา จีนชาวเขา)         | 81    | 5.2    |
| อาชีพ                | ไม่ได้ประกอบอาชีพที่มีรายได้          | 374   | 24.2   |
|                      | รับจ้างรายวัน                         | 292   | 18.9   |
|                      | ลูกจ้าง/พ.บริษัท/ส่วนราชการ/องค์กร    | 277   | 17.9   |
|                      | รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ                 | 66    | 4.3    |
|                      | ค้าขาย/ประกอบอาชีพส่วนตัว/นักธุรกิจ   | 277   | 17.9   |
|                      | เกษตรกรรม/เลี้ยงสัตว์                 | 157   | 10.2   |
|                      | นักเรียน/นักศึกษา                     | 34    | 2.2    |
|                      | อื่นๆ ไม่ระบุ                         | 68    | 4.4    |
| การศึกษา             | ไม่ได้เรียน                           | 90    | 5.8    |
|                      | ประถมศึกษา                            | 276   | 17.9   |
|                      | มัธยมศึกษาตอนต้น                      | 460   | 29.8   |
|                      | มัธยมศึกษาตอนปลาย/อาชีวศึกษา/ปศ./ปวช. | 399   | 25.8   |
|                      | อนุปริญญา/ปวท.                        | 87    | 5.6    |
|                      | ปริญญาตรีขึ้นไป                       | 233   | 15.1   |
| รายได้รวมของครอบครัว | รายได้ของตนเอง                        | 89    | 5.8    |
|                      | รายได้ของสามี                         | 493   | 31.9   |
|                      | รายได้ของสามีและภรรยารวมกัน           | 888   | 57.5   |
|                      | รายได้จากพ่อแม่                       | 75    | 4.8    |
| สถานภาพ              | อยู่กับสามี                           | 1446  | 93.6   |
| สมรส                 | แยกกันอยู่คนละที่                     | 89    | 5.8    |
|                      | เลิกหย่า                              | 10    | 0.6    |

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละหญิงตั้งครรภ์ตามข้อมูลทั่วไปและการรับรู้สุขภาพช่องปากของตนเอง

Table 2 Number and percentage of general information and oral health perception of pregnant women

| ข้อมูลทั่วไป |                                                             | จำนวน | สุขภาพ<br>ช่องปากปกติ | เลือดออก<br>ขณะแปรงฟัน | รู้สึก<br>ปวดฟัน |
|--------------|-------------------------------------------------------------|-------|-----------------------|------------------------|------------------|
| อายุ         | 14-20 ปี                                                    | 378   | 40.2                  | 50.5                   | 10.8             |
|              | 21-25 ปี                                                    | 414   | 42.0                  | 47.3                   | 13.5             |
|              | 26-30 ปี                                                    | 399   | 36.1                  | 54.1                   | 12.5             |
|              | 31-35 ปี                                                    | 262   | 49.2                  | 36.3                   | 10.7             |
|              | 36-48 ปี                                                    | 92    | 48.9                  | 29.3                   | 15.2             |
|              | P value                                                     |       | .009*                 | .000*                  | .609             |
| การศึกษา     | ไม่ได้เรียน                                                 | 90    | 34.4                  | 51.1                   | 21.1             |
|              | ประถมศึกษา                                                  | 276   | 44.9                  | 40.9                   | 15.2             |
|              | มัธยมศึกษาตอนต้น                                            | 460   | 41.3                  | 46.7                   | 11.7             |
|              | มัธยมศึกษาตอนปลาย/<br>อาชีวศึกษา/ปวช./ปวท.                  | 399   | 39.8                  | 50.1                   | 11.8             |
|              | อนุปริญญา/ปวท.<br>ปริญญาตรีขึ้นไป                           | 87    | 41.4                  | 50.6                   | 5.7              |
|              | P value                                                     |       | .469                  | .234                   | .016*            |
| อาชีพ        | ไม่ได้ประกอบอาชีพที่มีรายได้                                | 374   | 38.5                  | 53.2                   | 10.7             |
|              | รับจ้างรายวัน                                               | 292   | 40.8                  | 45.9                   | 12.0             |
|              | ลูกจ้าง/พ.บริษัท/ส่วนราชการ/องค์กรรับราชการ/<br>รัฐวิสาหกิจ | 343   | 42.0                  | 48.7                   | 10.5             |
|              | ค้าขาย/ประกอบอาชีพส่วนตัว/นักธุรกิจ                         | 277   | 43.3                  | 42.6                   | 15.9             |
|              | เกษตรกร/เลี้ยงสัตว์                                         | 157   | 47.1                  | 41.4                   | 9.6              |
|              | นักเรียน/นักศึกษา                                           | 34    | 32.4                  | 55.9                   | 20.6             |
|              | P value                                                     |       | .405                  | .045*                  | .127             |

\* Chi-square test

### 3. พฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปาก

หญิงตั้งครรภ์ร้อยละ 88.1 แปรงฟันเช้าและก่อนนอน ร้อยละ 4.3 ใช้ไหมขัดฟันเป็นประจำ ร้อยละ 9.3 ใช้น้ำยาอมบ้วนปากเป็นประจำ ร้อยละ 1.5 สูบบุหรี่ และร้อยละ 37.1 เป็นผู้สูบบุหรี่มีสอง

อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้รวม มีความสัมพันธ์กับการแปรงฟัน อายุ 30 ปีขึ้นไป ผู้มีการศึกษาตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไป ลูกจ้าง/พนักงานบริษัท/ส่วนราชการ/องค์กร/รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ และผู้ที่มิรายได้จากสามีและภรรยา รวมกัน แปรงฟัน 2 ครั้งขึ้นไปมากกว่า และแปรงเฉพาะตอนเช้าน้อยกว่า คนที่มีเชื้อชาติไทยใช้ยาสีฟันน้อยกว่า ผู้มีการศึกษาตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไป ใช้ไหมขัดฟันและน้ำยาอมบ้วนปากเป็นประจำมากกว่า, ลูกจ้าง/พนักงานบริษัท/ส่วนราชการ/องค์กร/รับราชการ/

รัฐวิสาหกิจ และผู้มีอาชีพค้าขาย/ประกอบอาชีพส่วนตัว/นักธุรกิจ ใช้น้ำยาอมบ้วนปากเป็นประจำมากกว่า (ตารางที่ 3)

### 4. สภาวะสุขภาพช่องปาก

ผลการตรวจสภาวะช่องปาก หญิงตั้งครรภ์ร้อยละ 50.5 มีฟันผุ และค่าเฉลี่ยฟันผุดมอดุด 3.6 ซี่/คน ร้อยละ 94.9 พบคราบจุลินทรีย์ ร้อยละ 91.2 เป็นโรคเหงือกอักเสบ ร้อยละ 43.4 มีกระเปาะปริทันต์เท่ากับหรือลึกกว่า 4 มิลลิเมตร และร้อยละ 71.4 มีการทำลายของเนื้อเยื่อปริทันต์เท่ากับหรือมากกว่า 3 มิลลิเมตร

ด้านสภาวะสุขภาพช่องปาก (ตารางที่ 4) อายุและอาชีพมีความสัมพันธ์กับค่าเฉลี่ย DMFT อายุมากขึ้น ค่าเฉลี่ย DMFT ก็เพิ่มขึ้น, ส่วนอาชีพพนักงานเรียน/นักศึกษามีค่าเฉลี่ย DMFT น้อยกว่า, ผู้ที่มีรายได้จากสามีและภรรยา รวมกัน มีหินน้ำลายมากกว่า

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละหญิงตั้งครรภ์ตามข้อมูลทั่วไปและการดูแลสุขภาพช่องปากของตนเอง

Table 3 Number and percentage of general information and oral health behavior of pregnant women

| ข้อมูลทั่วไป |                                                              | จำนวน | แปรงฟัน   |           | ใช้     | ใช้ไหมขัดฟัน | ใช้น้ำยาอมบ้วน |
|--------------|--------------------------------------------------------------|-------|-----------|-----------|---------|--------------|----------------|
|              |                                                              |       | เฉพาะเช้า | ≥ 2 ครั้ง | ยาสีฟัน | เป็นประจำ    | ปากเป็นประจำ   |
| อายุ         | 14-20ปี                                                      | 378   | 16.4      | 81.5      | 71.7    | 2.9          | 8.2            |
|              | 21-25ปี                                                      | 414   | 10.9      | 88.2      | 70.3    | 4.1          | 7.2            |
|              | 26-30ปี                                                      | 399   | 10.3      | 88.0      | 70.2    | 2.8          | 12.0           |
|              | 31-35ปี                                                      | 262   | 2.3       | 96.6      | 72.5    | 9.2          | 10.7           |
|              | 36-48ปี                                                      | 92    | 4.3       | 93.5      | 72.8    | 2.2          | 10.9           |
|              | P value                                                      |       | .000*     | .000*     | .944    | .002         | .148           |
| เชื้อชาติ    | ไทย                                                          | 1464  | 10.5      | 87.9      | 70.0    | 4.2          | 9.8            |
|              | อื่นๆ (ลาว กัมพูชา จีนชาวเขา)                                | 81    | 4.9       | 93.8      | 91.4    | 4.9          | 4.9            |
|              | P value                                                      |       | .077      | .081      | .000*   | .743         | .117           |
| การศึกษา     | ไม่ได้เรียน                                                  | 90    | 10.0      | 86.7      | 77.8    | 4.4          | 3.3            |
|              | ประถมศึกษา                                                   | 276   | 12.3      | 85.9      | 72.5    | 1.1          | 8.0            |
|              | มัธยมศึกษาตอนต้น                                             | 460   | 13.5      | 84.8      | 71.5    | 2.6          | 7.4            |
|              | มัธยมปลาย/อาชีวศึกษา/ปวช./ปวช.                               | 399   | 10.0      | 88.5      | 67.9    | 4.8          | 12.0           |
|              | อนุปริญญา/ปวท.                                               | 87    | 9.2       | 92.0      | 63.2    | 2.3          | 9.2            |
|              | ปริญญาตรีขึ้นไป                                              | 233   | 2.1       | 96.6      | 74.7    | 10.7         | 13.7           |
|              | P value                                                      |       | .000*     | .000*     | .142    | .000*        | .008*          |
| อาชีพ        | ไม่ได้ประกอบอาชีพที่มีรายได้                                 | 374   | 14.4      | 83.2      | 74.1    | 5.1          | 9.9            |
|              | รับจ้างรายวัน                                                | 292   | 13.0      | 85.3      | 70.9    | 2.1          | 4.1            |
|              | ลูกจ้าง/พ.บริษัท/ส่วนราชการ/<br>องค์กร/รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ | 343   | 4.7       | 94.2      | 69.4    | 6.1          | 12.8           |
|              | ค้าขาย/ประกอบอาชีพส่วนตัว/<br>นักธุรกิจ                      | 277   | 7.2       | 92.1      | 67.9    | 4.7          | 12.6           |
|              | เกษตรกรรวม/เลี้ยงสัตว์                                       | 157   | 9.6       | 89.8      | 80.3    | 3.2          | 6.4            |
|              | นักเรียน/นักศึกษา                                            | 34    | 26.5      | 73.5      | 64.7    | 0.0          | 5.9            |
|              | P value                                                      |       | .000*     | .000*     | .062    | .112         | .001*          |
| รายได้รวม    | รายได้ของตนเอง                                               | 89    | 9.0       | 88.8      | 59.6    | 4.5          | 9.0            |
|              | รายได้ของสามี                                                | 493   | 12.4      | 85.2      | 71.4    | 3.0          | 9.1            |
|              | รายได้ของสามีและภรรยา รวมกัน                                 | 888   | 7.8       | 91.1      | 71.7    | 4.6          | 10.1           |
|              | รายได้จากพ่อแม่                                              | 75    | 26.7      | 73.3      | 76.0    | 6.7          | 5.3            |
|              | P value                                                      |       | .000*     | .000*     | .089    | .366         | .515           |

\* Chi-square test

สภาวะสุขภาพช่องปากกับการรับรู้สุขภาพช่องปากตนเองของหญิงมีครรภ์ พบว่า ผู้ที่รับรู้ว่ามีสุขภาพช่องปากปกติ เมื่อตรวจสุขภาพช่องปากแล้วพบผิดปกติไปจาก

ความจริง ร้อยละ 5.8 ส่วนผู้ที่รับรู้ว่ามีสุขภาพช่องปากไม่ปกติ เมื่อตรวจสุขภาพช่องปากแล้วพบผิดปกติไปจากความจริง ร้อยละ 54.8 (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 4 สภาวะสุขภาพช่องปากของหญิงมีครรภ์ ตามข้อมูลทั่วไป

Table 4 Oral health status of pregnant women by general information

| ข้อมูลทั่วไป |                                                         | จำนวน | เฉลี่ย DMFT | หินน้ำลาย |
|--------------|---------------------------------------------------------|-------|-------------|-----------|
| อายุ         | 14-20 ปี                                                | 378   | 3.1         | 90.2      |
|              | 21-25 ปี                                                | 414   | 3.6         | 93.5      |
|              | 26-30 ปี                                                | 399   | 3.6         | 92.7      |
|              | 31-35 ปี                                                | 262   | 4.5         | 93.9      |
|              | 36-48 ปี                                                | 92    | 3.8         | 88.0      |
|              | P value                                                 |       | .012**      | .190      |
| อาชีพ        | ไม่ได้ประกอบอาชีพที่มีรายได้                            | 374   | 3.5         | 93.9      |
|              | รับจ้างรายวัน                                           | 292   | 3.8         | 89.7      |
|              | ลูกจ้าง/พ.บริษัท/ส่วนราชการ/องค์กรรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ | 343   | 4.5         | 95.0      |
|              | ค้าขาย/ประกอบอาชีพส่วนตัว/นักธุรกิจ                     | 277   | 3.5         | 93.1      |
|              | เกษตรกรรม/เลี้ยงสัตว์                                   | 157   | 3.2         | 93.0      |
|              | นักเรียน/นักศึกษา                                       | 34    | 1.7         | 88.2      |
|              | P value                                                 |       | .003**      | .128      |
| รายได้รวม    | รายได้ของตนเอง                                          | 89    | 3.6         | 85.4      |
|              | รายได้ของสามี                                           | 493   | 3.5         | 88.6      |
|              | รายได้ของสามีและภรรยาารวมกัน                            | 888   | 3.8         | 95.0      |
|              | รายได้จากพ่อแม่                                         | 75    | 2.5         | 90.7      |
|              | P value                                                 |       | .089        | .000*     |

\* Chi-square test

\*\* ANOVA

ตารางที่ 5 สภาวะสุขภาพช่องปากกับการรับรู้ของหญิงมีครรภ์

Table 5 Oral health status and oral health perception of pregnant women

| การรับรู้ของหญิงตั้งครรภ์ |     | ตรวจพบช่องปากปกติ |      |
|---------------------------|-----|-------------------|------|
|                           |     | ไม่ปกติ           | ปกติ |
| ปกติ                      | ไม่ | 3.6               | 54.8 |
|                           | ใช่ | 5.8               | 35.8 |

## อภิปรายผล

การศึกษานี้พบหญิงตั้งครรภ์อายุน้อยที่สุดมีอายุเพียง 14 ปี ส่วนใหญ่จบระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และไม่ได้ประกอบอาชีพที่มีรายได้ สอดคล้องกับการศึกษาจินตนา รัตนะและคณะ<sup>2</sup>ที่พบหญิงตั้งครรภ์อายุน้อยที่สุดมีอายุเพียง 14 ปี และดลฤดี เพชรขว้างและคณะ<sup>3</sup> พบสตรีตั้งครรภ์ จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมากที่สุด ซึ่งยังไม่ได้ประกอบอาชีพ

ผลการตรวจสภาวะช่องปาก หญิงตั้งครรภ์ร้อยละ 50.5 มีฟันผุ ค่าเฉลี่ยฟันผุถอนอุด 3.6 ซี่/คน พบคราบ จุลินทรีย์ ร้อยละ 94.9 และร้อยละ 91.2 เป็นโรคเหงือกอักเสบ ไม่สอดคล้องกับการศึกษาของ อารยา วรรณโพธิ์กลาง<sup>4</sup> พบหญิงตั้งครรภ์ฟันผุร้อยละ 73.1 ค่าเฉลี่ยฟันผุ 2.97 ซี่/ราย สำหรับสภาวะเหงือกอักเสบพบร้อยละ 96.4 และการ ศึกษาของสำนักทันตสาธารณสุขร่วมกับโรงพยาบาลต่างๆ 16 แห่ง ในปี 2553 พบหญิงตั้งครรภ์มีฟันผุเฉลี่ย 6.6 ซี่ ร้อยละ 90.4 มีเหงือกอักเสบ<sup>5</sup>

หญิงตั้งครรภ์ร้อยละ 4.3 ใช้ไหมขัดฟันเป็นประจำ หญิงตั้งครรภ์ที่ใช้ไหมขัดฟันเพื่อช่วยกำจัดคราบจุลินทรีย์ เป็นประจำทุกวัน จะช่วยให้รู้สึกสะอาดและสดชื่นขึ้น<sup>6</sup> และ การใช้ไหมขัดฟันอย่างถูกต้องมีโอกาสที่โรคเหงือกอักเสบ ลดลง<sup>1</sup> ควรมีการส่งเสริมให้ความรู้แก่หญิงตั้งครรภ์ในเรื่องนี้ เพื่อให้หญิงตั้งครรภ์มีความรู้ความเข้าใจถูกต้องและใช้ไหมขัดฟันเป็นประจำต่อไป

ผลการศึกษาสภาวะสุขภาพช่องปากกับการรับรู้ สภาวะสุขภาพช่องปากตนเองของหญิงมีครรภ์ พบว่า ผู้ที่รับรู้ ว่าตนเองมีสุขภาพช่องปากปกติ เมื่อตรวจสุขภาพช่องปาก

แล้วพบผิดไปจากความจริง ร้อยละ 5.8 ส่วนผู้ที่รับรู้ว่ตนเองมีสุขภาพช่องปากไม่ปกติ เมื่อตรวจสุขภาพช่องปากแล้วพบผิดไปจากความจริง ร้อยละ 54.8 แสดงว่า หญิงมีครรภ์มักจะกังวลว่าตนเองมีสภาวะสุขภาพช่องปากไม่ปกติ จึงทำให้การรับรู้สุขภาพช่องปากของตนเองผิดไปมาก

อายุมีความสัมพันธ์กับการรับรู้สุขภาพช่องปากอายุมากขึ้นรับรู้สุขภาพช่องปากปกติมากกว่าและรับรู้ว่ามีเลือดออกขณะแปรงฟันน้อยกว่า สอดคล้องกันคือ เมื่อรู้ว่ตนเองสุขภาพช่องปากปกติ ก็ยอมรับว่มีเลือดออกขณะแปรงฟันน้อยกว่า

อายุและอาชีพมีความสัมพันธ์กับค่าเฉลี่ย DMFT อายุมากขึ้น ค่าเฉลี่ย DMFT ก็เพิ่มขึ้น ส่วนอาชีพนักเรียน/นักศึกษา ค่าเฉลี่ย DMFT น้อยกว่า น่าจะเป็นเรื่องของอายุ เพราะนักเรียน/นักศึกษามีอายุน้อยกว่า

การศึกษานี้เป็นการสำรวจที่มีข้อมูลจำนวนมากพอ จึงพบความสัมพันธ์หลายอย่างทั้งที่สามารถอธิบายถึงสาเหตุที่เป็นไปได้และที่ไม่สามารถอธิบายได้ เนื่องจากข้อจำกัดของข้อมูลมาอธิบายมีไม่เพียงพอ

## ข้อเสนอแนะ

1. การศึกษาที่มีข้อมูลจำนวนมากเวลาแปลความผลข้อมูล ต้องระมัดระวังในเรื่องเหตุและผล
2. หญิงมีครรภ์มีความกังวลว่าตนเองมีสภาวะสุขภาพช่องปากไม่ปกติ จึงทำให้การรับรู้สภาวะสุขภาพช่องปากของตนเองผิดไปมาก การศึกษาในหญิงมีครรภ์

ควรคำนึงถึงเรื่องนี้ด้วย

3. หญิงตั้งครรภ์ร้อยละ 4.3 ใช้ไหมขัดฟันเป็นประจำ ซึ่งน้อยมาก ควรส่งเสริมให้หญิงตั้งครรภ์ใช้ไหมขัดฟันอย่างถูกต้องเป็นประจำเพิ่มขึ้น เพื่อลดโอกาสเป็นโรคเหงือกอักเสบ

## คำขอบคุณ

ขอขอบคุณนักวิจัยจากพื้นที่ 16 โรงพยาบาล ได้แก่ โรงพยาบาลเชิงของและโรงพยาบาลเชิงรายประชานุเคราะห์ จังหวัดเชียงราย โรงพยาบาลเลย โรงพยาบาลสรวงศ์ประชารักษ์ จังหวัดนครสวรรค์ โรงพยาบาลตรอน จังหวัดอุดรธานี โรงพยาบาลหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โรงพยาบาลโพธิ์ทอง จังหวัดร้อยเอ็ด โรงพยาบาลอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว โรงพยาบาลตราด โรงพยาบาลบ่อไร่ และโรงพยาบาลแหลมงอบ จังหวัดตราด โรงพยาบาลสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี และศูนย์อนามัยที่ 1, 6, 8, 10 กรมอนามัย ทำให้การบันทึกข้อมูลสำเร็จลงได้ ขอขอบคุณหญิงตั้งครรภ์ที่เป็นอาสาสมัครมาร่วมเป็นตัวอย่างการวิจัย และขอขอบคุณบริษัทจอห์นสันแอนด์จอห์นสัน ประเทศไทย จำกัด ที่สนับสนุนไหมขัดฟันและแปรงสีฟันให้แก่อาสาสมัคร ในระยะเริ่มทดสอบโครงการ (Pilot study) ขอขอบคุณทันตแพทย์หญิงจินตนา อึ้งชูศักดิ์ ทันตแพทย์หญิงวราภรณ์ จิระพงษา และทันตแพทย์หญิงปิยะดา ประเสริฐสม ที่ให้คำปรึกษาและสนับสนุนให้งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จไปด้วยดี

## เอกสารอ้างอิง

1. สุขภาพช่องปากและการตั้งครรภ์ Global Child Dental Fund, Rooms 329-331, 26-29 Drury Lane, London WC2B 5RL สืบค้นวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2559 เข้าถึงได้จาก <http://www.gcdfund.org/sites/default/files/users/THAI%20OH%20Your%20Pregnancy%20%20copy.pdf>
2. จินตนา รัตนและคณะ, ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้การรักษาทันตกรรมของหญิงตั้งครรภ์ในโรงพยาบาล ปากน้ำหลังสวนและโรงพยาบาลหลังสวน จังหวัดชุมพร, การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ 15 50 ปี มข. แห่งการอุทิศเพื่อสังคม วันที่ 28-29 มีนาคม พ.ศ. 2557, ขอนแก่น, ประเทศไทย, 2557. แหล่งที่มา : <http://gsbooks.gs.kku.ac.th/57/grc15/files/mmp14.pdf>
3. ดลฤดี เพชรขว้างและคณะ. การตั้งครรภ์วัยรุ่นและปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการตั้งครรภ์ในสตรีวัยรุ่นที่มารับบริการฝากครรภ์ โรงพยาบาลพะเยา, วิทยาลัยพยาบาลพะเยา สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข 2554. แหล่งที่มา : <http://mis.bcnpy.ac.th/webapp/research/myfile/2-54.pdf>
4. อารยา วรรณโพธิ์กลาง. การรับรู้และพฤติกรรมการดูแลทันตสุขภาพตนเองของหญิงตั้งครรภ์ที่มาฝากครรภ์ โรงพยาบาลท่าตูม จังหวัดสุรินทร์. วารสารการแพทย์ปีที่ 28 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2556.
5. แนวทางการดำเนินงานทันตสาธารณสุข ปีงบประมาณ 2554, สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย เข้าถึงได้จาก [http://www.google.co.th/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=2&ved=0ahUKEwJ4UaE49\\_KAhULWl4KHe3eD0wQFgghMAE&url=http%3A%2F%2F203.157.181.2%2Fcupkc%2Fattach%2F9960%2Fdent%25202557\\_2.doc&usg=AFQjCNHkOI94lrVZSLq-8H9ASPO67P-VLw](http://www.google.co.th/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=2&ved=0ahUKEwJ4UaE49_KAhULWl4KHe3eD0wQFgghMAE&url=http%3A%2F%2F203.157.181.2%2Fcupkc%2Fattach%2F9960%2Fdent%25202557_2.doc&usg=AFQjCNHkOI94lrVZSLq-8H9ASPO67P-VLw)
6. <http://baby.kapook.com/view66357.html>



# Oral health status and oral health behavior of pregnant women receiving services at Ministry of Public Health hospitals

Nuttamanussanun Srithong\* *M.Sc. (Applied Statistics)*

Supawadee Pomma\* *B.Ph., M.Sc.*

## Abstract

The objective of this survey was to determine oral health status and behavior of pregnant women. Study at 16 hospitals. The samples were pregnant women at antenatal care between December 2009 and September 2010. The samples were interviewed and examined oral health before 20 weeks pregnant. The study found that sample of pregnant women in this study were 1,545 people, average age  $25.6 \pm 6.1$  years. Most of them finished junior high school, no income. 41.5 percent of pregnant women had normal oral health, 46.9 percent bleeding while brushing teeth, 16.9 percents had swollen gums, 12.2 percent had toothache. 88.1 percent brush in the morning and at night, 4.3 percent regular floss, 9.3 percent use mouthwash regularly during pregnancy, 1.5 percent smoking, 37.1 percent was second-hand smoke. 50.5 percent of pregnant women had average DMFT score = 3.6 teeth /person, 94.9 percent had plaque, 91.2 percent had gingivitis, 43.4 percent had periodontal pockets or pocket depth more than 4 mm. and 71.4 percent had destruction of periodontium equal or more than 3 mm. For those that believed to have normal oral health status after oral examination 5.8 percent were not correct and those not awarded to have abnormal oral health status after oral examination 54.8 percent were not correct.

**Keyword :** *pregnant women, oral health status, periodontitis*

---

\* Bureau of Dental Health, Department of Health, Ministry of Public Health